

יוסף אריכא : יום ולילה

(הוצ' נ. טברסקי ת"א תשי"ב)

העלילק, גם כשהדמיוני שבה גובר על הריאלי. כאן נראה הסיוויטיסט שאינו בורד כמעט באמצעים, ובלבד שלא יישמש מצפוניו שלל הנושא המותה. כבר בעצם צירוף דמותה של נערה מבלבלת עם גולגולת משלל המלחמה של החיילים, ובעיקר בגילוי המזעזע — על-פי בליטה קטנה שמ" צאה — שגולגולת זו היא של בחירי לבו — יש בה משום העוה יתירה לדמיונו של מספר בתוכנו.

הנה כי כן — דייה לו לאריכא בליר טה קטנה כדי להיאחו בה ולהקוע יחד לסיפור. אפס כאן, כמו בכמה סיפורים אחרים, גוברת האנוכיות של בן-מינו, והסיום הוא לא המיד. לפי חוק מהלכה הנפשי האינטי של האשה שהציג לפנינו, ואף העזות שבהן לעולם נכבשות ואינן כובשות, מנוצח חות גם בהרען על נצחונן. בסיפור זה מצייר לפנינו המספר בגונים רוט"ים את רקע מלחמת השחרור ההירחית.

במספר ידע אריכא את סוד הקונ" סטרוקציה ובנין העלילה, וגם גורם ההפתעה לא יחסר ברקמתו, פעמים אף בצורה תסריטית, לחיזוק העלילה ייע"ז אף בסממן הסמלי והאידי-גורלי. בשעה שהגרי העיור מחפש את אהובתו נפשו שנעלמה ממנו, ושואל לה אצל השוער האירי המבוסס, שופך הלז מר לבו על אשתו שברחה ממנו זה עתה.

על עיקר תכונותיו של אריכא המ" ספר אתה עומד שוב בסיפור „בכני ווריס", מחיי זוג-עירים בניירודק החומיה, שהקנה לאריכא מקום נכבד עוד כמספר צעיר. ביד אמיצה מכניס" נו הסופר לתוך עולמם של נטולי אור-הראיה, גם כאן אתה מוצא את סממן ההפתעה בפגישות השנים שנפ" רדו ונמגשו שוב לפתע. מכאן ואילך נוהר הסיפור בנתיב האור הפנימי שבין חסרי אור וחיצוני, בתבונה ובעדנה הדרד המחבר לתוך סבכי גפסם של נוסומים. ומגיע לשיא מאוי האשה האם — ללדת ולד ברוך אור-עינים.

לאחר שפרי בטנה הראשון יוצא עיור כחוריו, עושה האשה הענגה כמעשה אשת-פוטספר ומפתח שכן צעיר, אפס, אין מנוס ממר-הגורל — גם התינוקת פרי בטנה האסור נולדת עיוורת, וה" אומללה באמהות שמה קץ לחייה.

בסיוויט הזה עשה המספר שימוש כשר וישר בסגולותיו, בשקידה על הכרת הגיבורים וסביבתם ובחידרת למנגנון הנפשי שלהם, דווקא בריכות המאורעות ובמצום התמונות ידע לחשוף את אטימותו האכזרית של הגו" רל, וכמו בכל פרוזה טובה צופן הסיפור בחוכו את הסמל הדרוך. כדרך כתיבתו נו גם לשונו של אריכא, פשוטה ושוטפת, בלי סלסול ועי" נוג, מתוך אחיזה בממש ובפשט, האור דברים ונופים, דמויות ודוממים, נע" שה מתוך דיוק ובמלוא הבליטה, מה שנותן לדברים מכוח הממש, אכן, לכך יידרש אורך-רוח ואורך-נשימה, סג" לות שלא כל מספר במשמלת הצעיר רה שלנו ניחן בהן.

מרדכי עזבדיחה

דרכו של יוסף אריכא מאז ספרו הראשון „לחם ותוץ", ששימש מעין מס תוויה תמה לתקופת. ההלוציות במושבה, היתה נעה בין שני הקטבים של הסיפורת הארצישראלית הצעירה והבלתי-יצעירה, הלוא הם — ריאליזם עד כדי נאטורליזם נפרז — מזה, וספרותיות יתירה — מזה. שני יסודות שאין מהם כדי לפרינט את יצירת הדור פרנסה של קיימא.

אכן, בסיפוריו הקצרים, והם רוב כתיבתו של אריכא, מתבלט הקו הריר אליסטי הבחיר (פרט לספר האגדות „כנפי כסף"), ובכמה וכמה מסיפוריו — והכוונה למובחרים שבהם — אף הגיע לגיבוש נתיבו.

מכל המידות והחוקים שמונים בס"ר פור ראוי-לשמו — ופעמים גם על השבונם — שוקד אריכא לקיים שני יים: חוק הסיוויט והוקת העלילה. אריכא עט על הנושא המעניין כצייד על טרפו, ולא אהת קודם אצלו הנושא לחווייה. אכן, בסיפורי הטובים, הנוש" אים וכן הגיבורים לא ערטילאים הם, אלא מעורים בקרקע החיים הממשיים. המובהקים בגיבוריו אלה הם הקצבים, ההותכים כאבר מן החי את בשר-הח" יים („בעל-יצרים").

גם גיבור סיפורו החדש „יום וליר לה", ד"ר לשם, שיש בו, לדברי המ" ספר, „מהרהגות והשכלתית", ושיר רדה עליו עשה „שבה הוא מאבד את תכלית המעשים בחיי יום יום", שייך בעצם „לסוג החמסנים הלוקחים מן החיים בלא לשאול ובלא „חקור" מזה הוא גם השומר אפור-העינים („אשה בפרדס"). דביקותם של אנשים אלו בהויץ החיים מקבלת ביטוי מר" חשי גם ביחסם אל בעלי-החיים, וב" עיקר לכלב, הנאמן בחיות.

בראש אוסף הסיפורים הללו בא הסיפור „יום ולילה", כדרכו, ורקם המספר את העלילה על רקע פגישת" ארעי, ורו מצטיחה בלב הגיבורים רגש של ארעי, ההופך רגש של קבע, גוף המעשה אינו הורג מן האפיו" דאלי: ד"ר לשם, רופא-בתמות ורווק ביול זתק, לוכד ונלכד ברשת שהוא פרש לאורחת צעירה, טורה מן העיר. קו של חיזוש בסיפורי הקובץ הוא נסיונו של אריכא לראות ולהראות את האשה לא בעיני הגבר אלא בעיני האשה, כך מרתה („יום ולילה"), כך רח" ספיר („הנערה והגולגולת"), וכך עדנה („אשה בפרדס").

באחרונה השכיל המחבר לעצב דמות חיונית, הוא חדר לסבך יחסיה של נערה נאה וחיונית, היודעת לנהוג בנדיבות בבנות-מינה שלא חוננו בס" גולותיה אלו, באצילות נושאת היא בסבל אהבתה הנכזבת. יחד עם זאת היא יודעת כי „מוטב לה להשניא את עצמה על חבריות (קרי: הבנות), ולא לבגוד בחושה הפוקד עליה לחיות אמיתית בהתבודדותה".

בכוחו הפאבולרי מתבלט אריכא בס" פור „הנערה והגולגולת". יתרון הריא" ליום מתגלה לפעמים בפרטים קטנים שבדרך-אגב, כגון, שמחוד הגולגולת שהרימה הנערה, „גשפך קצת אפר חום יחד עם תולעת מתפתלת". פרט זה וכיוצא בו מחזקים את המציאות של